

Renata Weinerová, ROMOVÉ A STEREOTYPY: VÝZKUM STEREOTYPIZACE ROMŮ V ÚSTECKÉM KRAJI. Karolinum, Praha 2014, 92 s.–

Etnologických a antropologických prác venujúcich sa stereotypom a predsudkom nie je mnoho, a to napriek pálčivosti a aktuálnosti tejto témy. Dôvodom môže byť práve jej kontroverznosť, ale takisto metodologická zložitosť takéhoto výskumu. Kniha Renaty Weinerovej tak zaplňa nesmierne závažnú medzeru v tomto výskume, a to výskumom stereotypizácie Rómov českou majoritou, teda oblasťou medzietnických vzťahov, viac než vhodnou.

V prvých piatich kapitolách sa autorka venuje teoreticko-metodologickej problematike výskumu stereotypov. Neopomína výskumy sociálnej psychológie, na poli ktorej vznikla doposiaľ najucelenejšia teória dynamiky stereotypov. Ako metódu si zvolila štruktúrované rozhovory, ktoré boli vyhodnocované na báze deskriptívnej štatistiky. Touto metódou sa síce nedá dostatočne spoľahlivo zistiť, čo si jednotliví respondenti skutočne myslia (čo napokon autorka sama reflektuje), ale je možné ňou zachytiť deklarované postoje voči rómskemu obyvateľstvu, čo je jedným zo základných mechanizmov šírenia stereotypných predstáv. Výskum sa sústredil na zachytenie lexikálnych variant pomenovaní Rómov nerómskou populáciou, ich sémantickú analýzu a distribúciu, ďalej na konotácie pojmov „rómska/cigánska kultúra“ a „typické rómske/cigánske vlastnosti“ u majoritnej spoločnosti, sociálnu komparáciu a analýzu behaviorálnej stránky problému pomocou hypotetických

príkladov (reprezentovanej otázkami, či by odpovedajúcemu vadilo, keby mal za susedov rómsku rodinu a či by mu vadilo mať za partnera/partnerku Róma/Rómkmu) a napokon politické pozadie problému. Autorka sa snaží zachytiť ako stránku postojovú (skrz názvy a ich konotácie), tak stránku znalostnú („čo znamená slovo Róm“, alebo „čo pre vás znamená rómska kultúra“), behaviorálnu („vadilo by vám ...“) a napokon skúma aj globálne celospoločenské hľadisko respondentov.

Výskum prebiehal v Ústeckom kraji, kde je kontakt obyvateľstva rómskeho s obyvateľstvom nerómskym intenzívny. Výskumu sa zúčastnilo 184 respondentov. Uvediem iba niekoľko málo výsledkov z výskumu. Zistilo sa, že väčšina respondentov preferuje na označenie Rómov termín „Cikán“ (62 %), väčšina nevie, čo slovo „rom“ v rómskom jazyku znamená (85 %). Rómsku kultúru vnímala väčšina opýtaných skôr romantizujúcimi stereotypmi (56 %). Výskum tiež zistil, že väčšina respondentov vníma príslušnosť ku spoločnosti esencionalisticky (92 %). Prvý kontakt s Rómami si väčšina tých, čo na túto otázku odpovedala, pamätá ako negatívny. Iba o málo viac ako polovica opýtaných odmieta Róma ako suseda (51 %), o niečo viac odmieta Róma/Rómkmu ako partnera/partnerku (67 %), no že by jedna alebo druhá situácia respondentovi vyslovene nevadila, uviedol iba malý zlomok opýtaných (u prvej zo spomínaných otázok to bolo 15 % respondentov, u druhej otázky iba 4 %).

Samozrejme týmto výskumom nie je problém tak komplexný ako stereotypizácia a interetnické vzťahy zďaleka

výčerpaná, no rozsahom útla knižka Renaty Weinerovej je významným prínosom, ktorý vytvára pole novým otázkam v tejto oblasti. Nadviazať by sa dalo napríklad výskumom zameraným na dynamickú stránku stereotypov, ako je ich akvizícia, transformácia, funkcia a účinok, ďalej by mohol na spomínaný výskum nadviazať obsahový rozbor napríklad pomocou analýzy sémantickým diferenciálom.

Juraj Jonáš (FF UK, Praha)

Juraj Zajonc – Marianna Mészárosová – Ingrid Kostovská, SLOVENSKÝ NÁRODOPIS 1953–2002. BIBLIOGRAFIA. Ústav etnológie SAV, Bratislava 2013, 400 s.–

Bibliografické a soupisové práce bezesporu patrí k tým časově, finančně a organizačně nejnáročnějším a zároveň nejméně oceňovaným „subdisciplínám“ prakticky všech vědeckých oborů. Bez důkladné bio-bibliografické evidence v minulosti publikovaných děl lze přitom jen s obtížemi pracovat na nových výzkumech bez nutnosti provádět komplikované rešerše existující literatury, popřípadě vždy hrozí, že se dnešní badatel nevědomky pustí do „bádání nad již vybádaným“. Pomoc moderní počítačové techniky a existence celé řady specializovaných databází a katalogů (národních i mezinárodních, oborových i všeobecných, placených i volně přístupných) je v tomto směru samozřejmě neocenitelná, ale spoléhat se pouze a jen na ně se stále ukazuje jako krátkozraké. Povrchní „internetové rešerše“ přitom, bohužel, nejsou zdaleka typické jen pro studentské kvalifikační práce, s neznalostí základní literatury k tématu

výzkumu se lze setkat i na mnohem vyšší úrovni. Často to může být způsobeno i tím, že prostě nejsou žádné smysluplné bibliografické pomůcky, kde by bylo možné příslušné informace snadno nalézt. Vydávání „papírových“ bibliografických soupisů, byť většinou omezených na dílčí témata, regiony či konkrétní periodika, proto nelze zejména v humanitních a sociálních vědách považovat v žádném smyslu za anachronismus. Právě naopak, před podobnými iniciativami nelze než smeknout.

Tištěné bibliografie zároveň dávají (zejména jsou-li vybaveny kvalitními rejstříky, doprovodnými studii atd.) jedinečnou možnost nahlédnout dějiny bádání nad určitým problémem, ale v širším smyslu i vývoj určité disciplíny, pracoviště nebo periodika v unikátní komplexnosti. To opět nedovoluje žádný typ elektronické databáze. Teprve kompletní soupis všech textů, včetně recenzí, polemik, editorialů a dalších dílčích žánrů, navíc naráz prohledatelný, poskytuje prostor pro hodnocení tematického, teoreticko-metodologického a obecně diskurzivního pole, ve kterém se disciplína pohybovala. Jsou to totiž právě publikované texty, které – zejména s větším časovým odstupem – mohou sloužit často jako vůbec jediný zdroj poznání dějin určitého oboru.

Z výše zmíněných důvodů (a mnoha dalších) lze považovat vydání bibliografie Slovenského národopisu (dále SN) za roky 1953–2002 za mimořádně významný přínos nejen pro slovenskou, ale samozřejmě i českou a obecně středoevropskou etnologii. Iniciativa k sestavení bibliografie vyšla, jak uvádí J. Zajonc v recenzované práci (s. 7), okolo roku 2002 od tehdejší redaktorky SN Hany Hláškové a vlastní práce na prepisech bibliografických údajů realizovali studenti Katedry etnológie a kultúrnej